

Architecten vragen aandacht voor ruimtegebruik

Inge Pranger

HAARLEM - Met 382 inwoners per vierkante meter is Nederland een van de dichtstbevolkte landen van West-Europa. De komende acht jaar moeten nog eens 549.000 woningen worden bijgebouwd, waarvan zeker de helft in bestaand stedelijk gebied. Bouwen in hoge dichtheden is volgens B. Mispelblom Beyer, directeur van TANGRAM Architecten, pure noodzaak geworden.

"Het is vijf voor twaalf", zegt hij tijdens de eerste lunchdiscussie over dit onderwerp in het ABC Architectuurcentrum in Haarlem. "Als het besef hiervan niet doordringt, zit Nederland straks met een enorm ruimteprobleem, wordt het landschap verpest en gaat er iets heel erg mis." Met een aantal brainstormsessies luidt het Amsterdamse architectenbureau de noodklok. Het bureau, dat al jaren met dit vraagstuk in de weer is, probeert bij overheden, stedenbouwkundigen, projectontwikkelaars, bouwers en architecten de discussie aan te zwengelen en de negatieve bijklank die bouwen in hoge dichtheden vaak oproept, om te buigen. Het blijkt best mogelijk in hogere dichtheden te bouwen zonder dat dit ten koste gaat van de spaarzame openbare ruimte, de privacy verloren gaat, of er identiteitsverlies optreedt vanwege te veel functies op een plek. TANGRAM laat dit zien met de tentoonstelling MÅ-SSA, eveneens in het ABC. In zeven recente verdichtingsprojecten zijn bebouwing en openbare ruimte nauwkeurig op elkaar afgestemd.

Compacte massa

Zo is TANGRAM met het project Vondellaan in Utrecht begonnen met het ontwerpen van de leegte. Een supermarkt, 67 woningen, een kantoor van de Open Universiteit en een ondergrondse parkeergarage moesten komen op een extreem smalle, wigvormige kavel. Om het centrale hart van het plan is compacte massa ontwikkeld, doorsneden door smalle zicht- en looplijnen. De blote hemel vormt het dak van de luchtstraat, die via trappen kan worden bereikt. Ook de twee kantoren in het Arenapark in Hilversum moesten op een krappe locatie worden gerealiseerd. Door het 'uit elkaar trekken' van het gebouwvolume ontstaat een breuklijn, die niet meer zo maar loze buitenruimte is, maar een relatie aangaat met de bebouwing. TANGRAM, dat niet voor niets verwijst naar de Chinese puzzel waarbij een beperkt aantal vormen kan worden samengevoegd tot oneindig veel verschillende figuren, noemt deze ruimte MÅ. Het Japanse begrip MÅ staat voor 'betekenisvolle lege ruimte'

Door MÅ als essentieel element te beschouwen van de bebouwde omgeving ontstaat MÅ-SSA: een betekenisvolle bebouwde omgeving waarin ruimte en bebouwing harmonieus samengaan, staat in de gelijknamige catalogus te lezen. C. ten Dijke, eveneens directeur van TANGRAM, vergelijkt het met het interval tussen twee muzieknoden. Hierbij is de stilte

Noodklok luiden via discussies en expositie

ook niet leeg, maar roept zij juist een enorme spanning op. Omdat TANGRAM altijd al de behoefte heeft gehad te opereren op het diffuse grensvlak van stedenbouw en architectuur, voelt het bureau zich geroepen zijn ervaring op dit gebied te delen. Het is zeker geen nieuw probleem, maar wel een lastig.

Verdichting

"Iedereen wil nu eenmaal een twee-onder-een-kapwoning met een tuin op het zuiden", zegt G. Goesten van Heijmans. Toch klaagt volgens een recent onderzoek driekwart van de bewoners

van VINEX-wijken over het gebrek aan voorzieningen. Gemeente-architect J. Slangen realiseert zich ook dat de 7000 woningen die binnen de stadsgrenzen van Haarlem moeten worden gebouwd, alleen door verdichting mogelijk zijn. De rol van de gemeente is essentieel, vinden de meeste discussiedeelname. Zij moeten de regio voeren. Dat gemeenten totaal verschillend tegenover dit probleem staan en er vaak zoveel belangen spelen, maakt het volgens Goesten extra lastig. "Het tij zit zeker niet mee", zegt D66-Kamerlid F. Giskes. Hoewel een nieuw regeerakkoord en straks één Nota ruimte nieuwe mogelijkheden biedt. "Het zal veel zendingswerk kosten, maar ik ga proberen het serieus te laten opnemen in de nieuwe nota", neemt zij zich voor. "Zolang de markt bepaalt waar wordt gebouwd, komen er alleen huisjes met tuinjes bij, ziet stedenbouwkundige H. Ebberink het somber in. "Dan maar twee-onder-een-kappers op de zesde verdieping," komt de TANGRAM-directeur met een eventuele oplossing. Het laatste woord is duidelijk nog niet gesproken. Pilotprojecten zijn nodig en de discussie moet naar een hoger niveau worden getild. Mispelblom Beyer: "Anders is het te laat."

De twee kantoren in het Arenapark te Hilversum zijn als twee helften van een kubus uit elkaar getrokken. Zo ontstaat een doorgang met overhangende bouwmassa's. Gevaar van verdichting is verdringing van de openbare ruimte. Daarom is deze misschien wel belangrijker dan de gebouwde volumes.

Contact met de buitenlucht geven de smalle doorsnijdingen van het bouwcomplex aan de Vondellaan in Utrecht toch een ruimtelijk effect.